

1. Немачка (аустријска) караула, 2. Река Дунав, 3. Острво Бабаљак (Ратно острво?), 4. Немачка караула, 5. Острво Порача (Борна), 6. Немачка караула, 7. Су Капџија (Водена), 8. Острво, 9. Табија сутања, 10. Муниципални магацин на углу (колуџа добоксана), 11. Табија тамана, 12. Степановиће, 13. Кула, 14. Табија Месидија, 15. Немачка караула, 16. Водена Капџија (Су капџија), 17. Караула Колуџа добокса, 18. Магацин за намирнице, 19. Касарна за резервисте (решир), 20. Становиште, 21. Кула, 22. Муниципални магацин, 23. Караула, 24. Стан за музиканте, 25. Житни магацин, 26. Топовске шупе (Хохлана), 27. Табија на лиману (престанциште), 28. Караула, 29. Касарна парске ивизамске војске, 30. Кулја, 31. Просторнице (Ламан), 32. Башта, 33. Доња табија, 34. Цесбана (Муниципално салаганите), 35. Бела табија, 36. Цамија Хасан пашина у Доњем граду, 37. Престанцишта (аџманска) Капџија, 38. Унутрашња Белих капџија и караула, 39. Мост, 40. Медан караула, 41. Белих мушкетерских магацин, 42. Караула, 43. Башта, 44. Доња табија, 45. Пут, 46. Капџија Унутрашњег (централног) града, 47. Табија Шериф пашина, 48. Црква (муниципални магацин) у Доњем Граду, 49. Табија испод харама, 50. Дефтердарова капџија, 51. Мрачна табија, 52. Двојна (чаџиџе) Водена (су) Капџија, мост, караула, 53. Краљ. Капџија, 54. Ново сagraђени мухаџизов ковак, 55. Офиринске ошаве, 56. Кулја, адепаша (буџиџ), 57. Тобошска касарна, 58. Табија стрелана (Кемалкеџи), 59. Каландарџи дивдара градског, караула, 60. Муниципални магацин, 61. Чатка (рачиаста) табија, 62. Болница ивизамске војске, 63. Алесинске барике (коџиџе), 64. Караула, 65. Турбе испод, 66. Цамија сутања, 67. Месмеджа у Горњем Граду, турбе, 67. Изадња табија, 68. Ализ пашина табија, караула, 69. Баште, 70. Караула, 71. Финансијска дирекција, 72. Црква (муниципални магацин) у Горњем Граду, 73. Мост, 74. Нова табија, 75. Десна мена, 76. Шанаџ, 77. Доња мост, 78. Саат табија, 79. Горња табија, 80. Тамничка (липаџа) капџија, 81. Мрачна (карвалик) капџија, 82. Караула, 83. Магацин за намирнице (мухамџат), 84. Караула, 85. Магацин за намирнице (мухамџат), 86. Река Сава, 87. Муџреџ (визаџиџе?) табија, 88. Десна табија, 89. Лева табија, 90. Караула, 91. Унутрашња Стамбол Капџија, 92. Табија сутања Месмеджа, мост, 93. Немачка (аустријска) караула, 94. Шанаџ, 95. Калемегдан, 96. Поље, 97. Пешачки закљони, затворена путања, 98. Махала сутања Мустаџе, 99. Видинска улица (паза), 100. Јеврејска школа, 101. Хамам на Бит Пазару, 102. Јеврејски хамам, 103. Цамија сутања Мустаџе: школа, 104. Су (водена) Капџија, 105. Караула турбе, 106. Тетина шехза Хасан ефендије, 107. Чесма, 108. Али пашина мехала, 109. Српски ђумрук, 110 и 111. Барјакли махала, 112. Махала Ресе ефендије, 113. Турбе, чесма, 114. Али пашина цамија, текјаџа шехза Али ефендије и школа, 115. Српска школа, 116. Митрополија (конак митрополитов), 117. Црква (саборна), 118. Барјакли цамија, 119. Периски хамам, 120. Чесма, 121. Зерџек (паза), 122. Цамија Ресе ефендија, 123. Чесма, 124. Махала Ресе ефендија (н. бр. 112), 125. Беласко здање, 126. Мало здање, 127. Стамболска паза, 128. Дорт јол (Dorhol) раскрсница, 129. Чесма, 130. Дефтердарова махала, 131. Александрова, епископска башта и чесма, 132. Калтар агџа махала, 133. Цамија Лавогаџе, 134. Цамија Јаџа пашина, 135. ? вероватно турбе, 136. Текјаџа хаџи шехза Мухамеда, 137. Дефтердарова цамија, 138. Конак капетан Митин, 139. Јаџа пашина махала, 140. Караула, 141. Гробље, 142. Раније београдске, сада је ту пиџа, 143. Српска позиција, 144. Барош Капџија, 145. Цамија Лаз хаџи Махмуда, 146. Караула, 147. Чесма, 148. Офиринске станове (ошаве), 149. Хамам на Видин Капџији, 150. Караула, 151. Калтар агџа цамија, 152. Чесма, 153. Шанаџ, 154. Касарна парског нивана, 155. Турбе шехза хаџи Месмеда (н. бр. 136), 156. Поље, 157. Лаз хаџи Махмудова махала, 158. Турбе, 159. Чукур Чесма, 160. Караула, 161. Топ табија, 162. Мост, 163. Сутања Стамбол Капџија, 164. Бајрам бегова махала, 165. Бајрам бегова цамија, 166. Шех хаџи Месмедова текјаџа, 167. Спољна Видин Капџија, 168. Караула, 169. Топ табија, 170. Караула, 171. Поље, 172. Топ табија.

Турски план града и вароши у границама до шанаџа, 1863. година (Народна библиотека Србије бр. 332 у Збирци карата и планова). Овај драгоцени картографски документ о Београду са краја Турске владавине у Србији, садржи називе за 172 разна објекта и локалитета у Београду и вароши, као и уписане све куће у вароши са ознаком етничке припадности власника одн. становника (Срби, Јевреји, Турци). План је рађен првенствено у политичке сврхе. Проглашењем Хати-шерифа 1833. године, Београд је проглашен «тврди градом», што је значило да је Турском становништву била забрањена продаја имања. Размера 1:300 османлијских аршина.

The Turkish plan of the town and its settlements within the confines of the moat, 1863 (National Library of Serbia no.332 in the Maps and Plans Collection. This valuable cartographic document testifies to the appearance of Belgrade towards the end of Turkish rule and contains the names of 172 different buildings and localities in Belgrade and its settlements. It likewise records all the houses within the town, indicating the ethnic affiliation of their owners/occupants (Serbs, Jews, Turks). The plan was compiled first and foremost for political purposes. With the proclamation of the Sultan's edict in 1833, Belgrade was declared a "hard city", which meant that the Turkish population was forbidden from selling its property. Scale 1:300 Turkish ells.

План пројектоване регулације Велике пијаце и околних сокака, Е. Шефела. Размера 1:1000 из 1868. године (Историјски архив Београда UVB, FVIP 146. Извор: Ж. Шкаламера, GGB knj. XIV, 1967., стр. 185.). На плану, а у склопу регулације Улица кнез Михаилове и Вука Караџића, налази се учртана тачна позиција Делијске чесме, центра окупљања Београђана.

Plan designed to regulate the Great Market and surrounding streets, E. Šefel. Scale 1: 1000 from 1868 (Historical Archives of Belgrade UVB, FVIP 146, source: Ž. Škalamera, GGB, vol. XIV, 1967, p.185). Within the scope of the regulation of Knez Mihailova Street, the plan marks the position of the Delijska fountain – a popular gathering-point for the citizens of Belgrade.

Капетан Мишино здање и хотел «Српска круна» у амбијенту тадашње Велике пијаце, као највећег јавног простора у Вароши, 1859. године (Цртеж Феликса Канџица, Београд XIX века – БГБ, н.д., стр. 234).

The Kapetan Miša Foundation building and the "Srpska Kruna" hotel, part of the Great Market, which was the largest public space in the town in 1859). Drawing by Felix Kanitz in the 19th-Century Belgrade – BGB, n.d.p. 234.

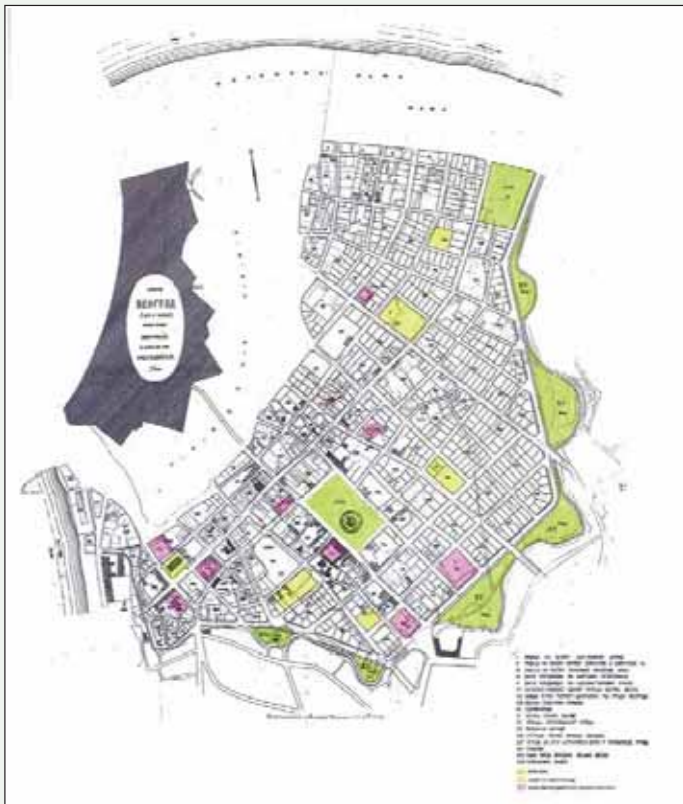
У предњем левом плану се налази **Делијска чесма** на углу тадашње баште кнеза Александра Карађорђевића, а у позадини се виде хотел «Старо здање» и торањ Саборне цркве, снимљени са осматрачнице («Баба Велка» на врху Капетан Мишиног здања (снимио Анастас Јовановић, МГБ, Ур. 3926).

In the left foreground is the **Delijska fountain** at the corner of what was the garden of Prince Aleksandar Karadjordjević, while the hotel "Staro Zdanje" and the steeple of Saborna Crkva is visible in the background, as seen from the "Baba Velka" vantage point at the top of the Kapetan Miša Foundation building (photographed by Anastas Jovanović, MGB, Ур. 3926).

Проширењем Улице кнез Михаилове, по Јосимовићевом-Зарићевом плану Б из 1868. године, Делијска чесма се налаш у средини Кнез Михаилове улице. На слици се види хотел «Русија» десно од чесме (Снимио: I.V. Groman, MGB Ур. 3757)

When Knez Mihailova Street was expanded in 1868, working to Josimović's plan B, the Delijska fountain was located in the centre of this street. The picture shows the hotel "Rusija" to the right of the fountain (photographed by I.V.Groman, MGB, Ур.3757).

ОБЈАСНЕЊЕ

ПУТОВОГА НА РЕГУЛАЦИЈУ

ОПШТА ДЕЛА ВАРШО

БЕОГРАДА,

ВОН АМУ Т АМУ

НА ПУТОВИ АНТОНИЈЕВИЋИМА И НА ПУТОВИ ТУРКА

1867.

П. Ј. ЈОВАНОВИЋИЋИ.

Насловна страна књиге "Објаснење предлога за регулисање оног дела вароши Београда што лежи у шанцу са једним литографским планом у размери 1:3000".

План се налази на крају ове књиге као додаток. Графичка обрада према оригиналном плану са додатком ознаке јавних површина и објеката (Објављено у: Б. Максимовић, Идеји развоја српског урбанизма, Београд 1978.). План је рађен по наруџбини кнеза Михаила Обреновића и најзначајнији је урбанистички документ за регулисање београдске вароши 19. века. У урбанистичком смислу прати најсавременија кретања у европским и светским размерама, што је и разлог да се Емилијан Јосимовић назива првим српским урбанистом.

Titlepage of the book "Justification of the proposal for regulating the area of Belgrade in the moat with the aid of a lithographed plan, scaled at 1:3000". The plan appears at the end of the book as an appendix. There is a drawing based on the original plan with the addition of indications of marked public areas and buildings (published in: B. Maksimović, The Ideas behind the Development of Serbian Urban Planning", Belgrade 1978). The plan was ordered by Prince Mihailo Obrenović and is the most important town planning document regulating 19th-century Belgrade. In the urban planning sense it followed the most advanced trends in Europe and the world at large, which is why Emilijan Josimović is called Serbia's first town planner.

Јохан Бес, Портрет кнеза Михаила Обреновића, 1865. Михаило Обреновић (1823, Крагујевац - 1868, Београд), кнез Србије (1839 - 42) и (1860-68). Син кнеза Милоша и кнегиње Љубице.

Johan Bes, Portrait of Prince Mihailo Obrenović, 1865. Mihailo Obrenović (b. 1823 in Kragujevac - d. 1868 in Belgrade), Prince of Serbia (1839-42 and 1860-68) the son of Prince Miloš and Princess Ljubica.

ЕМИЛИЈАН ЈОСИМОВИЋ (1821, Стара Молдава, Румунија - 1897, Сокобања, Србија) - први српски урбаниста «Стари Београд (део у шанцу) како сада постоји и како би био регулисан», 1867. године.

ЕМИЛИЈАН ЈОСИМОВИЋ (b. 1821 in Stara Moldova, Rumania - d. in Sokobanja, Serbia), the first Serbian town-planner. "Old Belgrade (the area in the moat) as it is today and as it was regulated", from 1867.

Хотел «Српска круна» (1), Узун Миркова 1 (Албум Београда, Љ. Величко, 1894. године, МГБ Ур. 8431). Хотел је изграђен 1853. године и подигао га је у то време владајући кнез Александар Карађорђевић. Хотел је у овој згради функционисао 15 година до 1868. године, када га је од кнеза Александра откупила Београдска општина. Као општински дом служио је близу 100 година до 1961. године, с тим што је зграда темељно преправљена и дозидана 1928. године у каквом облику постоји и данас. За овај хотел је везан већи број значајних догађаја српске историје 19. века, међу којима се истиче: Конференција представника ратних сила, одржана у ноћи између 3. и 4. јуна 1862. године на којој је постигнуто писмено примирје између Српске владе и Турског команданта тврђаве, после догађаја на Чукур чесми, тј. бомбардовања Београда од стране Турака.

Hotel "Srpska Kruna" (1) at 1, Uzun Mirkova Street (Lj. Velicki, Belgrade Album, 1894, MGB Ur. 8431). The hotel was built in 1853 by the then ruler Prince Aleksandar Karadjordjević. It remained in this building for 15 years, up to 1868, when it was purchased from Prince Aleksandar by the Belgrade municipality. It served as the municipal administrative centre for close on 100 years up to 1961, being thoroughly reconstructed and added to in 1928, and it remains in this form to this day. The hotel is linked to a whole series of events significant for 19th-century Serbian history: the conference of representatives of the warring powers held on the night of 3 and 4 June 1862 at which a written truce was signed between the Serbian government and the Turkish commander of the fortress, following events at the Cukur fountain, that is, the bombing of Belgrade by the Turks.

Hotel "Srpska Kruna" (1) at 1, Uzun Mirkova Street (Lj. Velicki, Belgrade Album, 1894, MGB Ur. 8431). The hotel was built in 1853 by the then ruler Prince Aleksandar Karadjordjević. It remained in this building for 15 years, up to 1868, when it was purchased from Prince Aleksandar by the Belgrade municipality. It served as the municipal administrative centre for close on 100 years up to 1961, being thoroughly reconstructed and added to in 1928, and it remains in this form to this day. The hotel is linked to a whole series of events significant for 19th-century Serbian history: the conference of representatives of the warring powers held on the night of 3 and 4 June 1862 at which a written truce was signed between the Serbian government and the Turkish commander of the fortress, following events at the Cukur fountain, that is, the bombing of Belgrade by the Turks.

Хотел «Српска круна» (2) подигнут је 1867. године (Кнез Михаилова 56) и одувек је био угоститељски објекат прога реда у коме су одседали странци и наш имућан свет. Предоставља се да га је пројектовао инж. Андрија Вуковић, а да је најранији познати приватни сопственик била породица Мрцаљовић. Касније га је купила породица имућних трговаца Крсмановића. Зграда је до данас задржала лик из времена настанка, што је реткост за Београдски грађевински фонд.

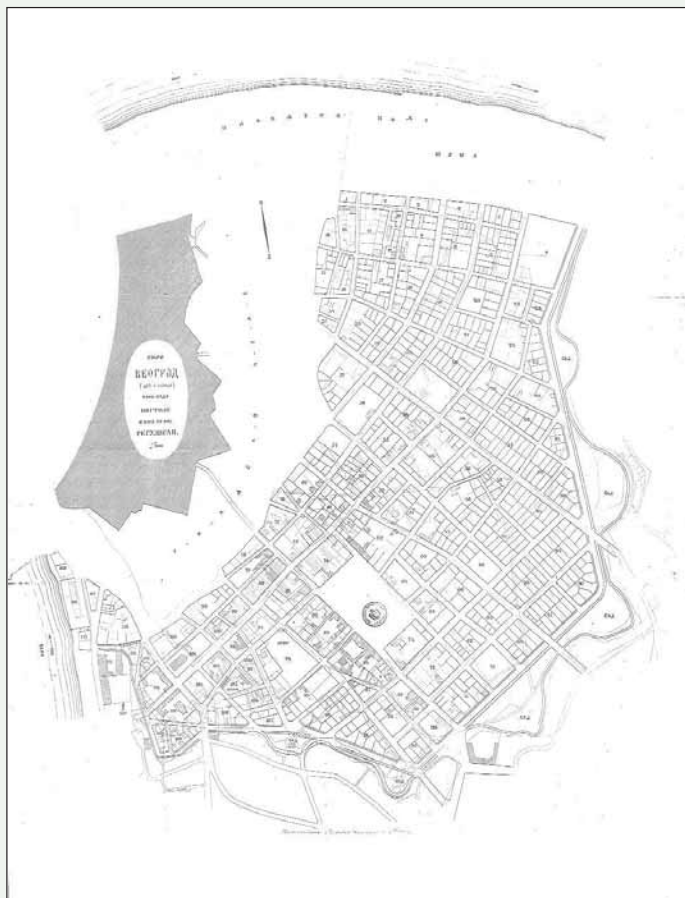

The hotel "Srpska Kruna" (2) was built in 1867 at 56, Knez Mihailova Street and has always been a first-class hotel and catering establishment attracting foreign guests and wealthy Serbs. It is thought to have been designed by engineer Andrija Vuković and was first privately owned by the Mrcajlović family. Later it was purchased by the Krsmanović family of rich merchants. The building has retained its original appearance right down to the present day, which is a rare occurrence among Belgrade's well-known edifices.

Хотел «Српска круна» (2), Кнез Михаилова 56., снимио И.В. Громан, 1876. године (МГБ, Ур. 3756).

The hotel "Srpska Kruna" (2) was photographed by I.V.Groman in 1876 (MGB, Ur. 3756).

ЕМИЛИЈАН ЈОСИМОВИЋ (1821, Стара Молдава, Румунија – 1897, Сокобања, Србија) – први српски урбаниста. «Стари Београд (део у шанцу) како сада постоји и како би био регулисан», 1867. године.

EMILIJAN JOSIMOVIC (b. 1821 Stara Moldova, Rumania – d. 1897 Sokobanja, Serbia) – the first Serbian town planner. "Old Belgrade (the area in the moat) as it is today and as it was regulated then" in 1867.

План А је копија геодетског плана Емилијана Јосимовића коју је урадио Стеван Зарић.
Plan A is a copy of the geodesic plan of Emilijan Josimović, executed by Stevan Zarić.

План Б је разрада Јосимовићевог плана - „План Б са регулацијом која је по решењу Министарства грађевина од 24. маја 1868. No 3313 у природи већ обележена, а изradio је Стеван Зарић“ (Архив САНУ No 7914). Деоница обухвата Кнез Михаилову улицу од Обилећевог венца до зграде САНУ. План је рађен у размери 1:1000.

Plan B is a detailed version of the Josimović plan – “Plan B based on a Decision issued by the Ministry of Construction of 24 May 1868, no. 3313, and already marked out at the natural location, as executed by Stevan Zarić”, SANU Archives, no. 7914), by which the section of Knez Mihailova Street extending from Obilećev Venac to the SANU building is hereby regulated. Scale of the plan: 1:1000.

«Објашњење предлога за регулисање оног дела вароши Београда што лежи у шанцу са једним литографисаним планом у размери 1: 3000». План се налази на крају ове књиге као додатак. План Б – Представља разраду доњег потеза данашње Кнез Михаилове улице, који је 14. септембра 1868. године урадио Стеван Зарић разрадивши Е. Јосимовићев план.

“Justification of the proposal to regulate that part of the town of Belgrade which lies in the moat using a lithograph plan, scale 1: 3000”. The plan can be found at the end of this publication as an appendix. Plan B shows in detail the lower stretch of present-day Knez Mihailova Street. It was produced on 14 September 1868 by Stevan Zarić, as a breakdown of the plan by E. Josimović.

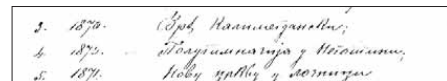
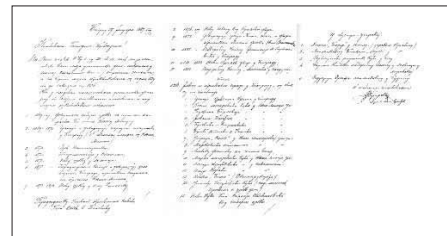
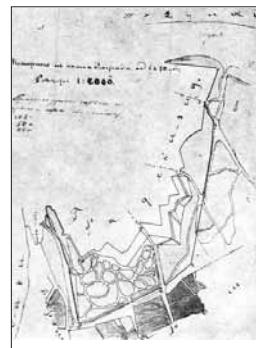

СТЕВАН ЗАРИФ, инжењер II класе Министарства грађевина «План Београда уђешен за потребе београдских основних школа. Саставио Стеван Зариф инжењер. Издање државне штампарије 1878. године, Размера 1 : 4000» (Беч, Ратни архив Г Ib 56).

STEVAN ZARIC, second-class engineer from the Ministry of Public Works. This plan of Belgrade was made to meet the requirements of Belgrade's primary schools. It was drawn by engineer Stevan Zarić and printed by the state publishing house in 1878. Scale 1:4000 (War Archives, Vienna, G Ib 56).

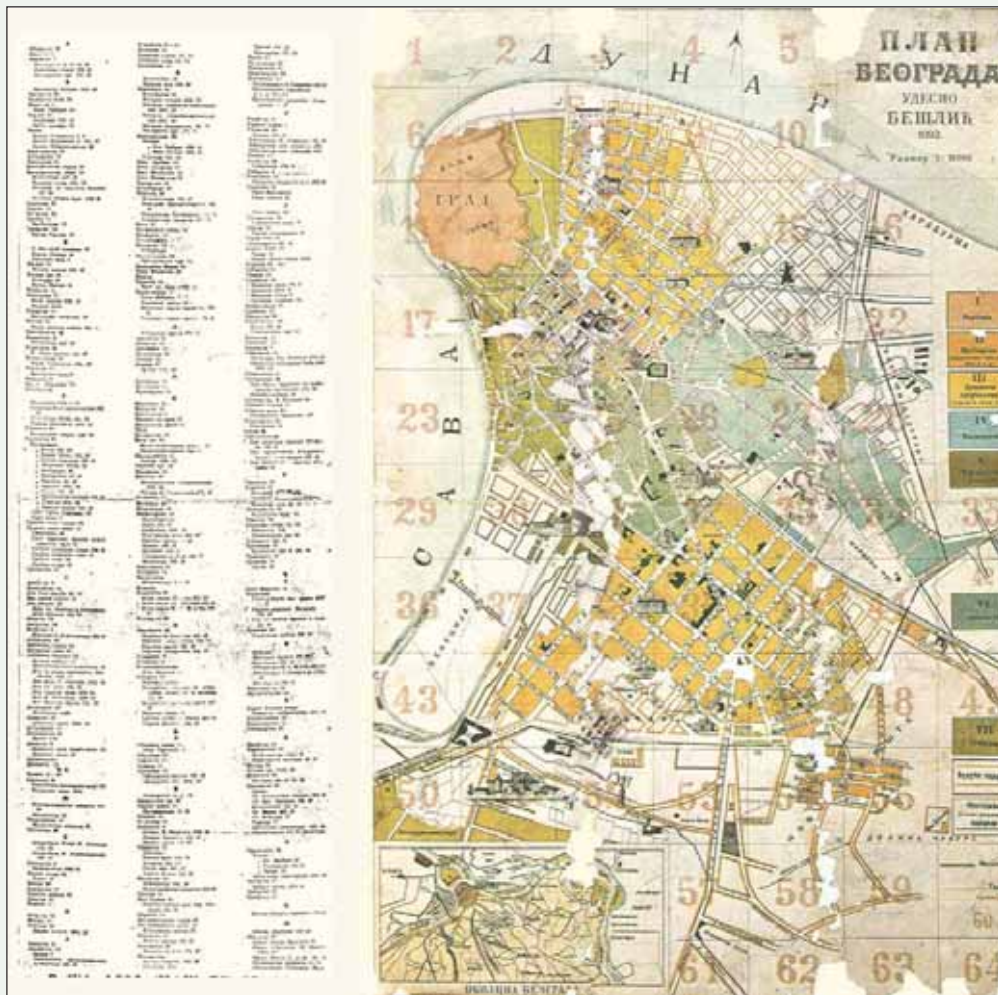
Први пројекат парковске површине у Београду, 1870. године на подручју еспланаде Београдске барокне тврђаве. До данас више пута незначито прављан (Историјски архив града Београда)

The first design of a Belgrade park area, 1870, at the foot of Belgrade's Baroque Fortress. It has undergone a number of minor changes up to the present day (Historical Archives of the City of Belgrade).

Факсимил који се налази у Архиву САНУ у Београду под Sign. 7553 као аутограф Александра Бугарског, од 27. јануара 1887. године. (Објављено: Љубомир Никић, Из архитектонске делатности Александра Бугарског у Београду, Урбанизам Београда бр.46, 1978., стр. 63-65. АЛЕКСАНДАР БУГАРСКИ (1835, Еперјес, Мађарска, данас Прешов, Словачка – 11. VIII 1891., Београд, Србија)

A facsimile to be found in the SANU Archives in Belgrade under Sign. 7553 as the work of Aleksandar Bugarski and dated 27 January 1887. (published by Ljubomir Nikić, *The Architectural Work of Aleksandar Bugarski in Belgrade*, Belgrade Town Planning, no. 46, 1978, pp.63-65. ALEKSANDAR BUGARSKI (b. 1835 Eperjes, Hungary - today Prešov in Slovakia - d. 11 August 1891, Belgrade, Serbia).

ЈОВАН БЕШЛИЋ, План Београда удедио (Јован) Бешлић 1893. године. Размера 1:10 000 (Историјски архив града Београда).
ЈОВАН BEŠLIĆ, Plan of Belgrade drawn up by Jovan Bešlić in 1893. Scale 1: 10 000 (Historical Archives of the City of Belgrade).

Ситуација Старог гробља и околине. Српско гробље које је до 1826. године служило за сахрањивање житеља Београда, а налазило се у шанцу (данас простор иза Конака кнегиње Љубице и Улице поп Лукине) пресељено је те године по налогу Кнеза Ми-

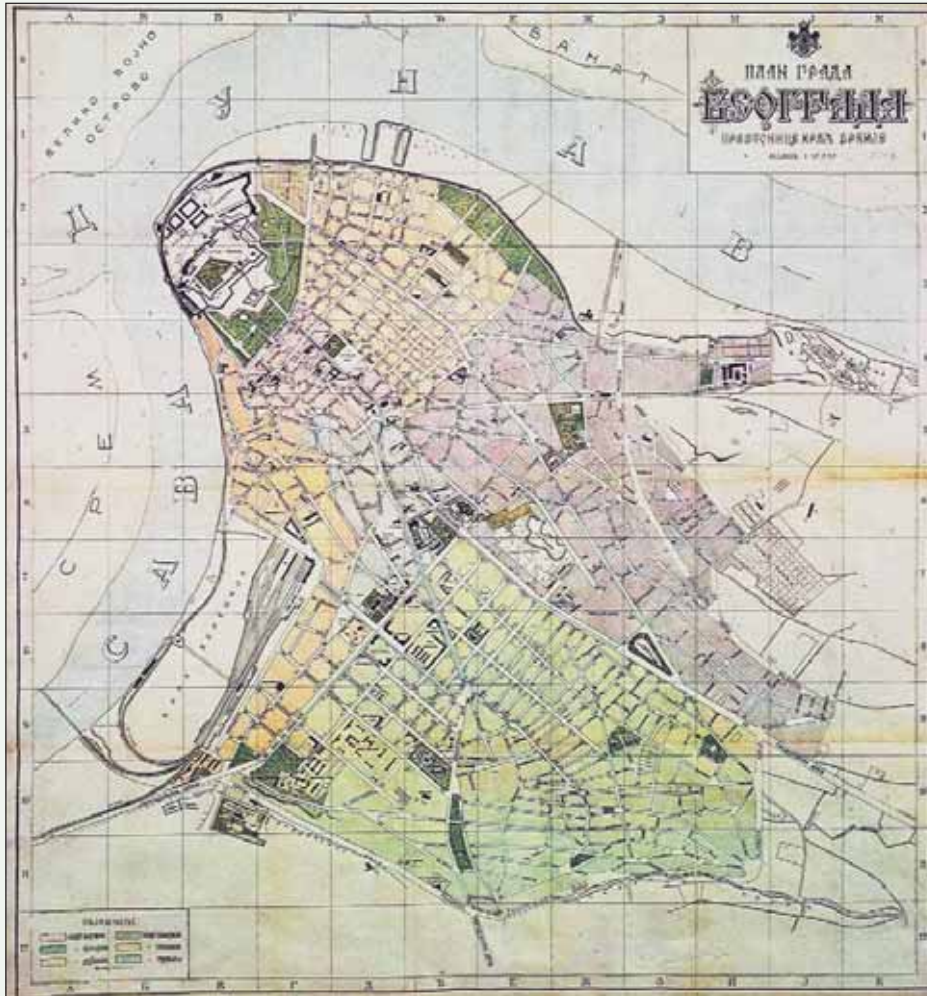
лоша Обреновића на Ташмајдан. «Министар унутрашњих послова Никола Христић издао је 1. јула 1883. године наредбу којом се 14. јула исте године забрањује сахрањивање на Ташмајданском гробљу». Правила за службу на Новом гробљу донета су 1886. године, када је на њему почело сахрањивање.

The site of the old cemetery and its surroundings. Up to 1826, the Serbian cemetery was used for the burial of citizens of Belgrade and it was located in the moat (nowadays the area behind the Princess Ljubica Lodge and Pop Lukina Street). That year, upon the order of Prince Miloš Obrenović, it was moved to Tašmajdan. The Minister of Internal Affairs, Nikola Hristić, issued an order on 1 July 1883 by which, from 14 July that same year, burials were forbidden at the Tašmajdan cemetery. The staff rules at the New Cemetery were passed in 1886 when burials started there.

План Вароши Београда, Канализациони одсек ОГ Београда, 1903. године. Размера 1 : 10 000 (Историјски архив града Београда).

Plan of the town of Belgrade, the Sewage Department of the Belgrade City Municipality, 1903. Scale 1: 10/ 000 (Historical Archives of the City of Belgrade).

ВАСА ЛАЗАРЕВИЋ, План града Београда престонице краљевине Србије. Израда општине београдске. Размера 1:10 000, 1910. године (Народна Библиотека Србије).

VASA LAZAREVIC. Plan of the city of Belgrade, capital of the Kingdom of Serbia. Description of the Belgrade municipality. Scale 1: 10 000, 1910 (National Library of Serbia).

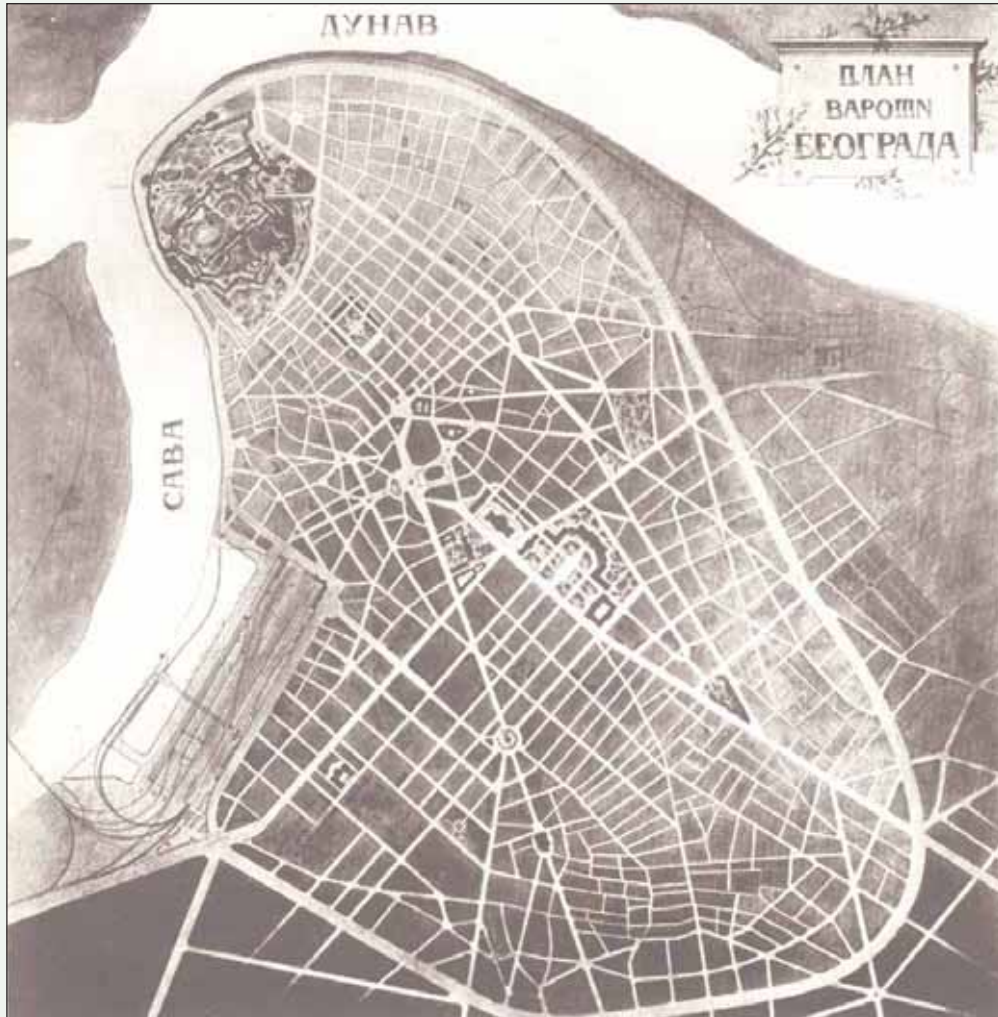
План пројектоване регулације Велике пијаце и околних сокака, Е. Шефела. Размера 1:1000 из 1868. године (Историјски архив Београда УВБ, ФВИР 146. Извор: Ж. Шкаламера, ГГБ књ. XIV, 1967., стр. 185.)

Plan detailing the proposed regulation of the Great Market and surrounding streets, E. Sefel, scale: 1: 1000, 1868 (Historical Archives of the City of Belgrade, UVB, FVIP 146. Source: Ž. Škalamera, GGB vol. XIV, 1967, p.185).

На простору некадашњег напушеног Турског гробља, а потом пијаце, израђена је регулација Велике пијаце, па је северо-западни део пијаце претворен у парковску површину (Краљев парк), а остатак је и даље служио као пијаца до 1927. године (Краљев трг). Пројектом арх. Милутина Борисављевића за Ограду студентског парка, 1929. године, цела површина некадашње пијаце је постала парковска.

In the area first occupied by the Turkish Cemetery, and later the market, a plan was produced to regulate the Great Market by which the north-west section of the market was transformed into a park (Royal Park) and the rest of the area continued to serve as a market until 1927 (Royal Square). A design by architect Milutin Borisavljević to fence off the Students' Park, 1929, whereby the entire area of the one-time market became a park.

АЛБАН ШАМБОН (Alban Chambon), француски архитекта белгијског порекла (Варзи 1847. Varzy-Bièvre - ?) План Вароши Београда, 1912. године (Архив Модерне архитектуре у Бриселу / Architecture Moderne Bruxelles)
ALBAN CHAMBON, a French architect of Belgian descent (b. 1847 Varzy-Bièvre). Plan of the town of Belgrade, 1912 (Archives of Modern Architecture in Brussels).

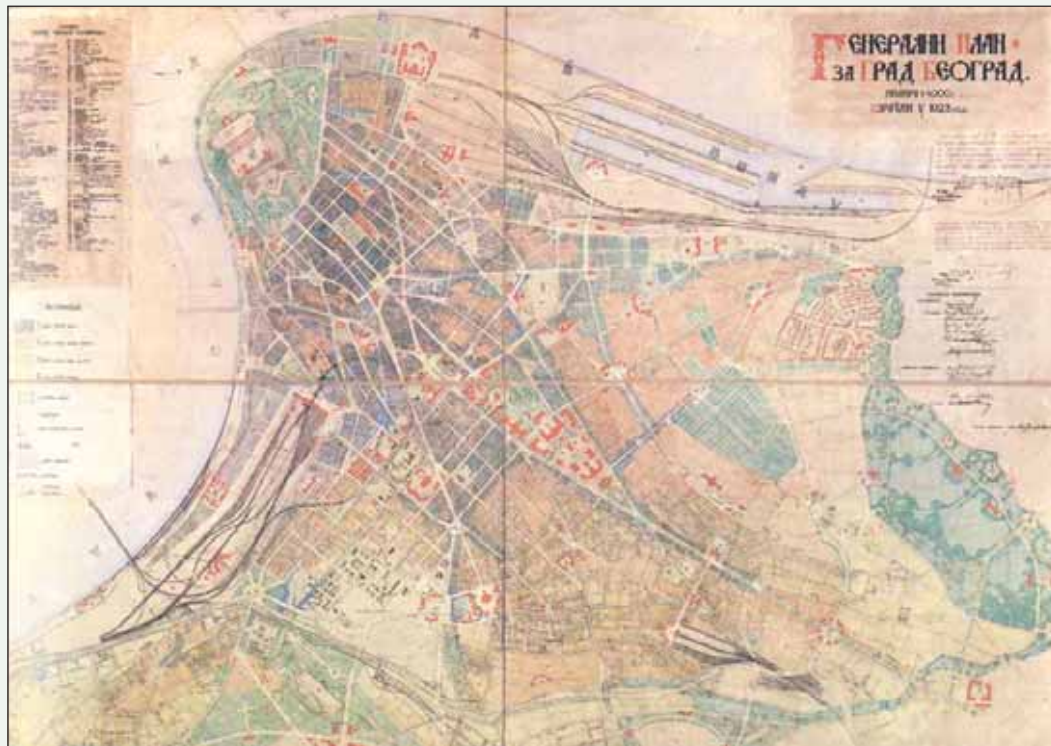

Берза и водоскок – на Терезијама (AAM. Inv. Chambon 3804 T1) је само једна од 11 перспектива приложених уз овај план (Милка Милатовић, Албан Шамбон: Генерални урбанистички план Београда, ГГБ XXVII, стр. 221-238.). Као градски потез, она представља први јасни приказ отворене перспективе ка Сави, али и непресушну инспирацију за све будуће урбанисте до данас (2007.). Наручилац овог Регулационог плана је или Двор или Београдска општина.

The Stock Exchange and Fountain on Terazije (AAM. Inv. Chambon 3804 T1) is only one of 11 views attached to this plan (Milka Milatović, Arban Chambon: Master Plan of Belgrade, GGB XXVII, pp. 221-238). As an urban plan, it is the first clear survey of the panoramic view towards the river Sava and at the same time an inexhaustible source of inspiration for all future town planners right down to the present day (2007). This plan was ordered by either the Royal Court or the Belgrade municipality.

Шамбонов план је рађен на основу геодетског плана из 1909. године. Како је Албан Шамбон поборник тенденција историцизма, односно еклетицизма, он основну идеју за реконструкцију Вароши спроводи, реинтерпретацијом прошлости и светског градитељског наслеђа. У односу на дотадашње предлоге Рејонске улице, Шамбонов план даје изузетно вредан предлог Кружног булевара, раскошних Османовских размера, јасно раздвајајући грађевински рејон од остале територије града.

Chambon's plan was produced on the basis of the geodetic plan of 1909. As Alban Chambon was an ardent supporter of historical tendencies or eclecticism, he founded his view of the original idea for reconstruction of the town on a reinterpretation of the past and the international building heritage. Compared to the existing proposals at that time for a district street, Chambon's plan included a very valuable proposal for a circular boulevard of vast Ottoman proportions which clearly separated the building zone from the rest of the urban territory.

ЂОРЂЕ КОВАЉЕВСКИ, (26. IV 1888, Јелисаветград (Кировграду), Русија - ?). Генерални урбанистички план Београда из 1923. године. Размера 1:4000.
ЂОРЂЕ КОВАЉЕВСКИ, Grigory Pavlovich Kovaljevsky (b. 26 April 1888 Jelisavetgrad (now Kirovgrad), Russia - ?). Master Plan of Belgrade from 1923. Scale 1: 4000.

Стручна Комисија састављена од делегата Министарства и привредних удружења који је руководио арх. Драгутин Ј. Ђорђевић, проф. Универзитета, сачинила је Програм за расписивање међународног конкурса за израду ГУП-а, а на предлог Удружења српских инжењера и архитеката који је Општински одбор Београда на седници од 17. априла 1919. године усвојио. Известила са Конкурса био је Јован И. Обрадовић. Тај предлог је и усвојен 10. децембра 1919. године. Општински одбор је потом прихватио «Програм стечаја за израду Генералног плана о уређењу и проширењу Београда» 17. маја 1921. године.

A Committee of Experts consisting of delegates from ministries and commercial associations headed by architect Dragutin J. Djordjević, university professor, drew up a programme to announce an international competition for the Master Plan, following a proposal by the Association of Serbian Engineers and Architects, which the Belgrade Municipal Board adopted at its meeting of 17 April 1919. The person reporting the competition was Jovan I. Obradović. This proposal was accepted on 10 December 1919. Thereafter the Municipal Board passed the "Competition Programme" for producing a general urban plan on ordering and expanding the city of Belgrade³ of 17 May 1921.

Пословима око израде Генералног плана који је обухваћена и данашња територија Новог Београда, руководио је Ђорђе Коваљевски. Јула месеца 1923. године Генерални план је био израђен, а усвојен је на седници Општинског одбора 10. августа 1923. године, али без Додатка који се односи на Нови Београд. План је одобрио Министар грађевина 19. јула 1924. године.

The work of producing the Master Plan, which also included the present-day territory of New Belgrade, was directed by Djordje Kovaljevsky. In July 1923, the Master Plan was ready and adopted at a meeting of the Municipal Board on 10 August 1923, albeit without the Appendix relating to New Belgrade. The plan was approved by the Minister of Public Works on 19 July 1924.

ЈОВАН И. ОБРАДОВИЋ, инжењер, инспектор Министарства грађевина. Генерални Регулациони план за град Београд из 1927. године. Размера 1:10 000.
JOVAN I. OBRADOVIĆ, engineer, inspector of the Ministry of Public Works. General Regulatory Plan for the City of Belgrade from 1927. Scale 1: 10 000.

Мапа Зоолошког врта, 1939. године.

Одлука градског већа Општине града Београда о приступању оснивања Зоолошког врта-расадника, 1935. године донета је у време мандата градоначелника Владе Илића, познатог индустријалца. Пројекат Зоолошког врта је урадио инжењер **Александар Крстић**, први српски вртни архитекта (1902, Крагујевац – 12. II 1980, Београд) који се педесет година бавио хортикултуром.

Map of the Zoo, 1939. Decision of the Belgrade City Municipality on founding a zoological plant-nursery in 1935 adopted during the term of office of mayor Vlada Ilčić, a well-known industrialist. The design for the Belgrade Zoo was the work of **engineer Aleksandar Krstić**, the first Belgrade horticultural architect (b. 1902 Kragujevac - d. 12 February 1980 Belgrade, who worked in the horticultural field for 50 years.

План је израђен после многобројних дискусија и критика од којих су најзначајније: немогућност спровођења 2 дијагонална потеза на подручју Горњег дела Дорћолског кварта, као и знатна проширења дела Вароши: подручје Сењака, Дедиња, Лекиног брда итд. Том приликом је и утврђена и нова позиција Панчевачког моста

The plan emerged after much discussion and criticism, which included the impossibility of creating 2 diagonal moves in the upper part of the Dorćol area and considerable extension of part of the town: the Senjak, Dedinje, Lekino Brdo areas, etc. It was at this time that the new position of the Pančevo bridge was determined.

Ђорђе Ковалевски (Јелисаветград, 1888-?) и арх. Даница Томић -Милосављевић, секретар Грађевинског одбора О.Б. (21.XI 1893, Крагујевац - 20.I 1955, Београд).

Генерални регулациони план из 1939. године. Размера 1:10 000.

Djordje Kovaljevski (Jelisavetgrad, 1888-?) and Danica Tomić-Milosavljević, secretary of Belgrade Municipality's Public Works Board (b. 21 September 1893, Kragujevac - d. 20 January 1955, Belgrade). General Regulatory Plan of 1939. Scale 1:10 000.

Обухвата већу територију него онај из 1924. године, али углавном само санкционише постојеће стање настало неконтролисано изградњом после 1918. године. Лева обала Саве није обухваћена. **Генерални регулациони план из 1939. године** израђен је на основу Одредбе усвојеног Грађевинског закона из 1931. године (Ј. И. Обрадовић), по коме је свака градска општина (Краљевине Југославије) била дужна да у року од 5 година изради свој План, као и Правилник о грађењу. Са великим закашњењем Београд је урадио план, док Грађевински правилник, као саставни део тог плана није урађен. Основни разлог оволиком закашњењу био је рад на припремању великог међународног конкурса за град Београд, који је требало да буде расписан 1941. године. Бомбардовањем Београда 6. IV 1941. године све иницијативе су обустављене.

This plan includes a larger territory than that of 1924, but in the main it simply puts a seal of approval on the existing state which arose out of the uncontrolled spate of building after 1918. The left bank of the Sava is completely omitted. **The general regulatory plan of 1939** was based on the Provision of the adopted Law on Public Works of 1931 (J. I. Obradović), under which every city municipality (in the Kingdom of Yugoslavia) was duty bound to produce a Plan, and Book of Rules, within a period of 5 years. Belgrade produced its plan with great delay, but the Rules on Public Works, as a constitutive element of the Plan, were not forthcoming. The fundamental reason for this tardiness was the work underway to prepare a big international tender for the city of Belgrade due to be announced in 1941. The bombing of Belgrade on 6 April 1941 placed a halt on all planned initiatives.

У овом Плану налазимо (нажалост само шематизовано) последње урбанистичко решење околине храма, које су израдили аутори Дероко и Несторовић. Оно задржава исту концепцију из њиховог првог идејног решења, где је храм у средишту највећег слободног простора, којем се приступа кроз парковски обрађен део (Весна Матијевић, Уређење простора око храма Светог Саве, ГТБ књ. XXXVII, 1990, стр. 252)

In this Plan we come across (unfortunately, only in outline form) the last urban solution to the area surrounding the new cathedral, the work of architects Deroko and Nestorović. It retains the concept from their first proposed solution, where the cathedral is seen to rise in the centre of a very large open space approached through a park area (Vesna Matijević, *Ordering the Space around the Cathedral of Sv. Sava*, GGB vol. XXXVII, 1990, p. 252.).

НИКОЛА ДОБРОВИЋ (12. II 1897, Печуј, Мађарска – 11. I 1967, Београд), директор Урбанистичког института Србије, Главни архитекта града Београда, проф. на Архитектонском факултету у Београду. Идејни урбанистички план Београда, израђен 1948. године, под руководством арх. Николе Добровића.
NIKOLA DOBROVIĆ (b. 12 February 1897, Pešej, Hungary – d. 11 January, Belgrade), director of the Serbian Town Planning Institute, chief architect of the city of Belgrade, professor at the Belgrade Faculty of Architecture. The ideological urban plan of Belgrade of 1948, supervised by architect Nikola Dobrović.

Израда Идејног генералног плана реконструкције Београда завршена је 30. IX 1948. године. Уз изложени план арх. Добровић је саопштио свој реферат на Секцији архитеката у Друштву инжењера и архитеката. Изради плана претходило је неколико саобраћајних студија свих видова саобраћаја (железнички, речни итд.) што је резултирало Генералном саобраћајном мрежом чије су основне карактеристике: за Старо језгро Београда, као један дијагонални потез – Османовска осовина Теразије-Славија – Светосавски плато – Аутокоманда – Железничка станица, да би други потез полазио од Новог железничког трга ка Аутокоманди и косо низ Врачарску падину, према Црвеном крсту, завршавајући се на Булевару краља Александра. Трећи зракасти потез управо на Железнички трг водио би према постојећем Панчевачком мосту. Кроз исти Железнички трг паралелно са железничком трасом, пролази и магистрални саобраћајни потез према Новом Београду (данашња траса градског Аутопута Загреб – Ниш). Тако нерелативни предлози били су изложени жестокој критички због чега је арх. Добровић службено премештен на Архитектонски факултет у Београду.

Work on the ideas behind the Master Plan for reconstructing Belgrade was completed on 30 September 1948. When explaining the plan, architect Dobrović presented a paper to the Architects' Section of the Society of Engineers and Architects. Work on the plan was preceded by several studies on transport (railway, river, etc.), which resulted in the creation of the General Transport Network whose basic characteristics were: one diagonal line across the old Belgrade city centre taking in the Ottoman axis of Terazije-Slavija-the St. Sava plateau-Autokomanda-the Railway Station and another line running from the new railway station square towards Autokomanda and sideways down the Vračar slope towards Crveni Krst, ending up on the Kralja Aleksandra Boulevard. A third line would radiate out from the Railway Station square towards the existing Pančevo bridge. And across this Railway Station square, and parallel with the actual railway tracks, there would be a main road running towards New Belgrade (the route today of the Zagreb-Niš motorway). These unrealistic proposals met with such fierce criticism that architect Dobrović was officially removed to the Belgrade Faculty of Architecture.

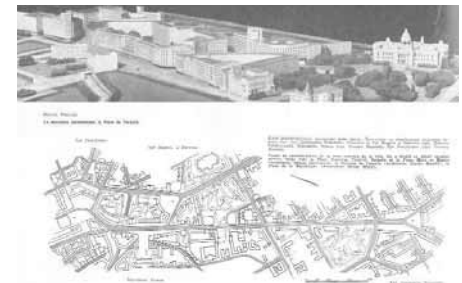
МИЛОШ СОМБОРСКИ (1902, Сарајево – 1983, Сарајево), Генерални план Београда, Општи приказ генералног плана. План је усвојио ИОНО 20. X 1950. године. Размера 1 : 10 000.

MILOŠ SOMBORSKI (b.1902,Sarajevo – d.1983, Sarajevo), Master Plan of Belgrade, outline of the Master Plan. The plan was adopted on 20 October 1950. Scale 1: 10 000.

За разлику од Добровићевог Идејног урбанистичког плана Београда из 1948. године, овај план је у саобраћајном и хидротехничком смислу уважавао примедбе на Добровићев план што се може видети из: хидротехничког потеза, одустајања од канала Сава – Дунавца у Новом Београду, стварања језера од дела Дунавца и дела Ратног острва и лучице испред Старог језгра Земунa, као и пристанишног воденог базена, испред Вишњице, на делу доњег шлица Ада Хује. Преко пута Великог Ратног острва, на подручју острва Црвенка, одустало се од теретног пристаништа, док је костур саобраћајне мреже претрпео мање измене, од којих је најважнији увођење потеза источне магистрале (Панчевачки мост – Ново гробље – Вождовац – Авалски пут).

Unlike Dobrović's Preliminary Urban Plan of Belgrade of 1948, this plan took into account the criticisms of the Dobrović plan as they related to transport and hydro-engineering as can be seen from the following: the proposed hydro-engineering solution, abandoning the ideas of a Sava-Dunavac canal in New Belgrade, the creation of a lake using part of the Dunavac and part of War Island, a port in front of the Zemun town centre, and a later basin for mooring purposes in front of Višnjica, in the section above the lower extremity of Ada Huja. The idea was dismissed of building a cargo port opposite Great War Island, around Crvenka island, but the skeleton of the transport network underwent only minor changes, the most important being the introduction of an eastern highway running from the Pančevo bridge- New Cemetery-Voždovac-the Avala road).

Планом реконструкције централне зоне града, детаљније су обрађени поједини делови као: Трг Димитрија Туцовића, Трг Маркса и Енгелса (арх. Никола Гавриловић, /1914-1975/), Теразијске терасе (арх. Станко Мандић /1915-1987/) и Трг Републике (арх. Оливер Минић /1915-1979/).

The planned reconstruction of the city's central zone incorporated detailed changes to some parts, such as Dimitrije Tucović Square, Marx and Engels Square (architect Nikola Gavrilović, 1914-1975), the Terazije Plateau (architect Stanko Mandić, 1915-1987), and Republic Square (architect Oliver Minić, 1915-1979).

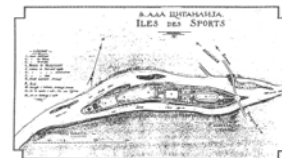
АЛЕКСАНДАР ЂОРЂЕВИЋ () **МИЛУТИН ГЛАВИЧКИ** (25. XI 1930, Тетово – 15. VIII 1987, Београд), Генерални урбанистички план Београда, План намене површина, 23. март 1972. године. Размера 1 : 20 000. Одлука о изради овог плана донета је на Скупштини града у другој половини 1969. године.

ALEKSANDAR DJORDJEVIĆ and **MILUTIN GLAVIČKI** (b.25 November 1930, Tetovo – d. 15 August 1987, Belgrade), Master Plan of Belgrade, Spatial Use Plan of 23 March 1972. Scale 1: 20 000. The decision to make this plan was passed by the City Municipality in the second half of 1969.

Основна доктрина ГУП-а 1972. године била је грађена на следећим принципима: «Град у мору зеленила», јасна саобраћајна шема у којој доминирају лонгитудинале (и то северозапад - југоисток) и трансверзале (североисток - југозапад), а на основу врло опсежних саобраћајних студија. Планом доминирају Велико Ратно острво, као *genius loci* Београда (које је претходним планом било предвиђено као језеро), Велики рекреациони комплекс Ада Циганлија (који је у међуремени изграђен) као и два велика Спортска центра - комплекс «Велико блато» са језером и Прогар - Бојчинска шума (преко пута Умке).

The 1972 Master Plan plan was based on the following principles: to create "a city in a sea of greenery" and to have a clear transport pattern dominated by longitudes (north-west - south-east) and transversals (north-east - south-west), as the result of detailed transport studies. The plan is dominated by Great War Island, as the *genius loci* of Belgrade (in the earlier plan this had been envisioned as a lake), the large sports and recreational complex on Ada Ciganlija (this had actually been built in the meantime), and 2 large sports centres - the Veliko Blato complex complete with lake and the Progar - Bojčinska forest complex (opposite Umka).

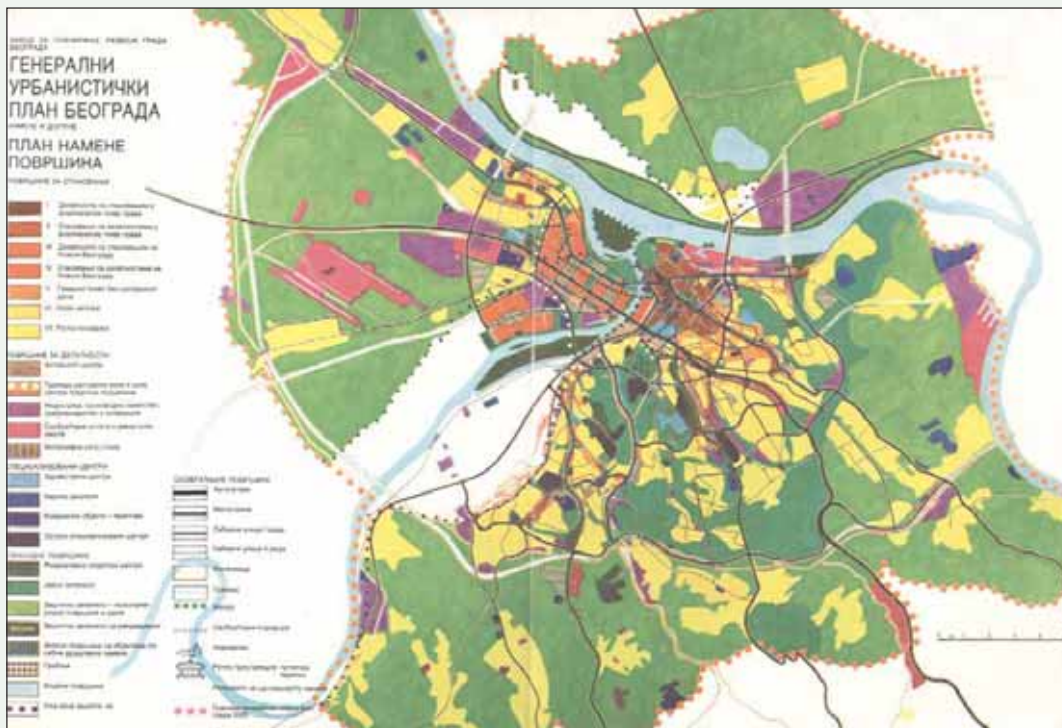

Ада Циганлија, као урбанистичка тема, предмет је урбанистичких дискусија још од расписивања међународног конкурса 1922. године, када је конкурсни рад «Urbs Magna» предложио Аду циганлију као рекреативни центар.

Међутим Дататак Генералном плану из 1923. године, ту планира индустријску зону Београда (на самом острву). Након бројних хидротехничких студија, за које је посебно заслужан инж. Миладин М. Пећинар, ГУП-ом из 1972. године донето је коначно - језерско решење: Спортско-рекреативни центар Ада Циганлија.

As an urban theme, **Ada Ciganlija** had been the subject of hot discussion ever since the international competition was announced in 1922 when one entry, "Urbs Magna", proposed that Ada Ciganlija should become a recreational centre. However, the Appendix to the Master Plan of 1923 envisaged this site as the city's industrial zone (to be located on the island itself). After numerous hydro-engineering studies, for which Belgrade is most indebted to engineer Miladin M. Pećinar, the 1972 Master Plan contained the final solution for the lake - it would become the Ada Ciganlija sports and recreation centre.

КОНСТАНТИН КОСТИЋ (1941, Београд), Измене и Допуне Генералног урбанистичког плана Београда до 2002. године. Размера 1 : 20 000. Скупштина града Београда утврдила је Нацрт Одлуке ГУП-а 04. X 1984. године.

KONSTANTIN KOSTIĆ (b. 1941, Belgrade), Changes and amendments to the Master Plan of Belgrade up to 2002. Scale 1: 20 000. The Belgrade City Assembly approved the Draft Plan on 4 October 1984.

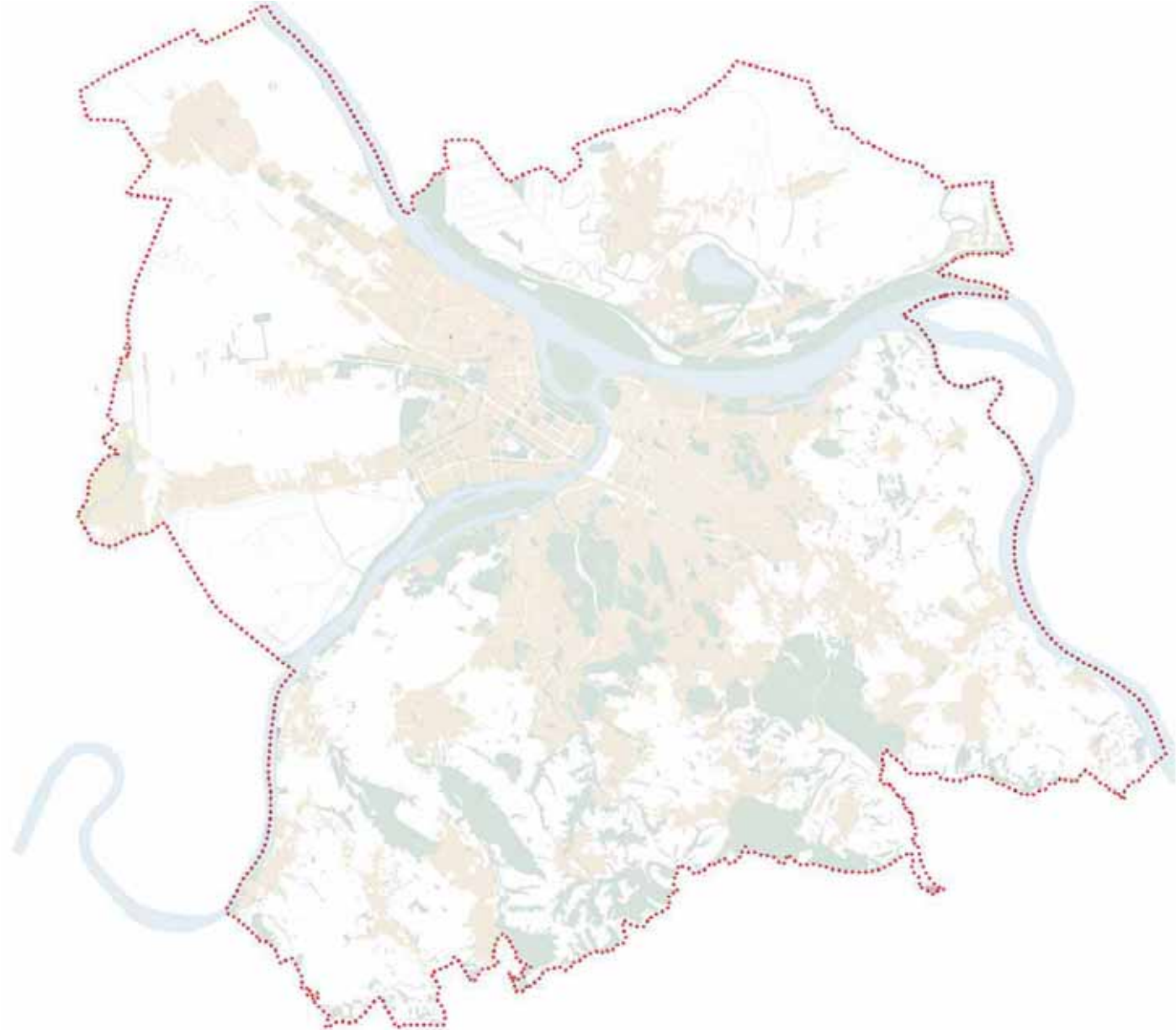
Основни циљ израде овог плана је да се створе неопходни услови за рационалнију изградњу града, а у складу са реалним материјалним могућностима. Ово је резултирало сажамањем просторне организације града (повећање густине, нови зонинг плана итд.), као и редуцираном мрежом примарних саобраћајница у односу на предлог плана ГУП-а из 1972. године. Скупштина града Београда је 10.05.1984. године донела Одлуку о приступању израде овог плана. План је завршен 1985. године.

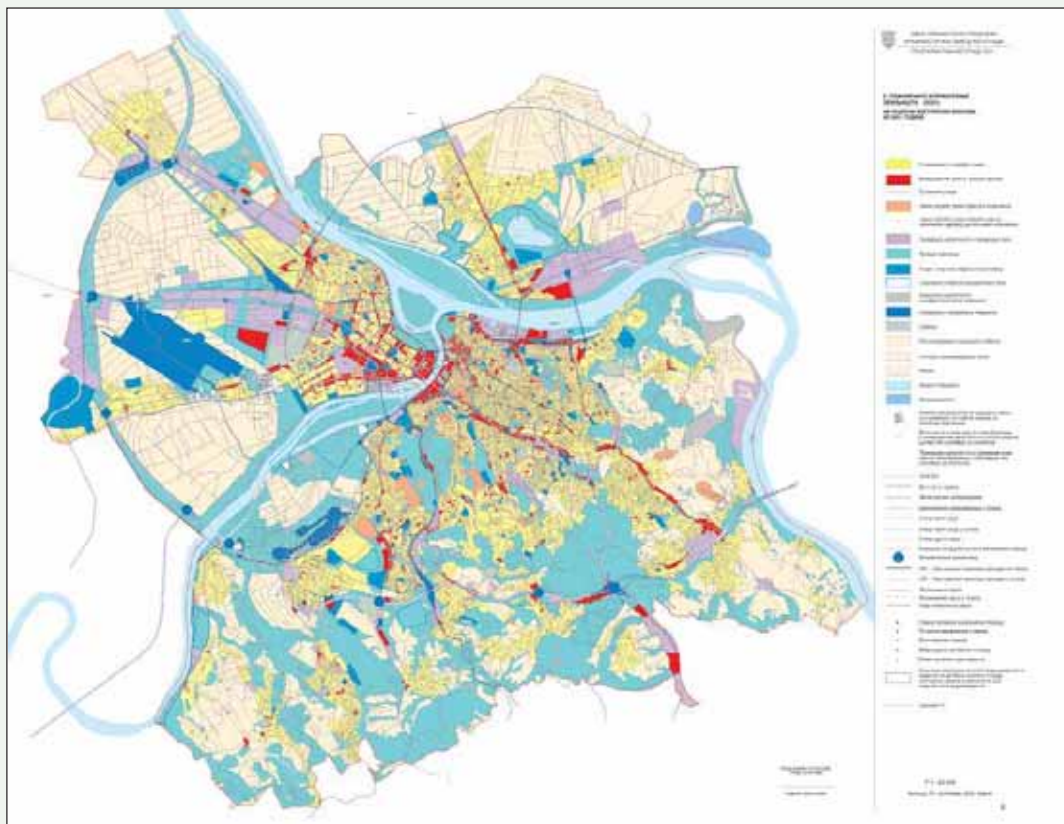
The basic aim of this plan was to create the necessary conditions for rational construction in the city according to the realistic financial means available. This resulted in a fine tuning of the city's organisation of space (increase in density, a new zoning plan, etc.), as well as a reduction in the network of main roads compared to the proposed Master Plan of 1972. The Belgrade City Assembly passed a decision to produce this plan on 10 May 1984. The Plan was completed in 1985.

Излазак града на Дунав. Аутор урбанистичко-архитектонског концепта арх. Јован Мишковић (1933, Ада), консултанци арх. Весна Матичевић (1928, Сарајево) и Драгомир Дик Манојловић (1940, Београд). Основна идеја овог плана (дела Прве месне заједнице уз Дунав) јесте продужење постојеће историјске урбане матрице од Улице Тадеуша Кошћушког и даље пешачким проспектима Улица Јеврејске, Браће Барух, цара Уроша, Дубровацке, Капетан Мишине.

The city emerges onto the Danube. The creator of this urban and architectural concept was architect Jovan Mišković (b. 1933, Ada), together with consulting architects Vesna Matijević (b. 1928, Sarajevo) and Dragomir Dik Manojlović (b. 1940, Belgrade). The basic idea behind this plan (part of the first neighbourhood community beside the Danube) was to extend the existing historical urban nucleus from Tadeuša Koščuskog Street still further, along the sandy riverbank promenades at the end of Jevrejska, Braće Baruh, Cara Uroša, Dubrovačke, and Kapetan Mišine streets.

ВЛАДИМИР МАЦУРА (1942, Београд), **МИОДРАГ БРАЦА ФЕРЕНЧАК** (1943, Златар, Хрватска). Генерални план Београда 2021. године. Размера 1:20 000 са повећаним нивоом уопштавања приказа пре свега због своје величине и организације града. Објављен у Сл. листу града Београда 15. X 2003. године.

VLADIMIR MACURA (b. 1942, Belgrade), **MIODRAG BRACA FERENČAK** (b. 1943, Zlatar, Croatia). The Master Plan of Belgrade, 2021. Scale 1: 20 000, with an increased level of generalisation due primarily to the size and organisation of the city. It was published in the city's Official Gazette on 15 October 2003.

Основне одлике овог Генералног плана, које намеће транзиција друштва, нови друштвени оквир, тржиште и демократски односи су: флексибилност уместо крутости, динамичност уместо статичности и план који подржава процесе уместо плана који подржава «слику».

The major characteristics of this Master Plan, at a time when Serbian society is going through a transitional period, with a new social framework, new market, democratic relations, include the following: flexibility instead of intractability, dynamism instead of stagnation, and a plan which supports ongoing processes instead of one that maintains the "status quo".

Велико и Мало ратно ostrво (у статусу заштићеног природног добра, као предео изузетних одлика). Овај предео први пут, тек у овом плану, добија статус *Genius loci* Београда, односно Земунa, што у досадашњим плановима није било истицано. Овај план посредно одбацује идеју водоизворишта на самом ostrву, пошто је планом предвиђено да се Галијашка бара, мочварна депресија на Великом ратном ostrву површине 24 ха сачува, а да се зарасли мелиорациони канали очисте и продубе.

The Great and Small War Islands (enjoying the status of a protected natural property), represent a location of outstanding features. This Plan, for the very first time, accords the area the title of *genius loci* of the city of Belgrade, or rather, Zemun, which was never highlighted in previous plans. Indirectly, this Plan also rejects the idea of tapping the water resources on the island itself. Instead, the Plan envisages that Galijska Bara, the waterlogged marshy depression on the Great War Island covering an area of 24 hectares, should be preserved and that the blocked land reclamation channels on the island should be cleaned and deepened.